

ks. Wiesław Haczkiwicz, Wrocław

BIBLIA W KATECHEZIE

Wstęp

Na dobór treści katechizowania wpływa naturalna predyspozycja uczniów i nauczającego. Chodzi tu m.in. o atmosferę panującą w klasie szkolnej, stopień wzajemnego zaufania, gotowość wspólnej pracy, nastawienie do tematyki itp.

Zapowiedziany temat powinien budzić zainteresowanie i zachęcać do stawiania pytań. Jest on o tyle bliski, że sprzyja szukaniu różnych odpowiedzi. Treścią każdej powinna być Biblia.

1. Miejsce Biblii w katechezie

Pismo Święte ma swoje stałe miejsce w szkolnej katechezie (KO 12). To nie jest czysta interpretacja historii zbawienia, ani wykład doktryny wiary. Czytając oraz interpretując słowa Pisma Świętego czyni się to w charakterze radosnego zwiastowania o Bożym zbawieniu¹.

Słowo Boże może być używane w dowolny sposób – przez zwracanie większej uwagi na treść lub formę². Jeśli bierze się pod uwagę treść, to wypukła się misterium Chrystusa – Jego mękę, śmierć i zmartwychwstanie. W sytuacji formy – uobecnia się i aktualizuje to, co kiedyś się wydarzyło. Czyni się to z taką dynamiką, która była siłą pierwszego chrześcijańskiego Oрудzia³

Oba sposoby przekazu Słowa Bożego wzajemnie się uzupełniają. W związku z tym można powiedzieć, że Objawienie Boże w katechezie spełnia rolę wychowawczą w odniesieniu do wiary młodego człowieka. Ma ono moc transformacyjną, czyli przemieniającą człowieka pod wpływem nadprzyrodzonego działania. Słowo Boże posiada siłę twórczą i jest czynem zbawczym. Poucza o Królestwie Bożym, daje ludziom ratunek, udziela łaski, prowadzi do pojednania, jest prawdą, wzywa do wiary i zaufania, poucza o tajemnicy paschalnej.

¹ M. Czajkowski, *Pismo św. w katechezie*, w: R. Murawski (red.), *Teoretyczne założenia katechezy młodzieżowej*, Warszawa 1989, 286.

A. Długosz, *Rola i miejsce Pisma świętego we współczesnej katechezie*, „Horyzonty Wiary” 6 (1995), 39.

³ J. Charytański, *Rola i miejsce Pisma św. w katechezie po Soborze Watykańskim II*, w: L. Kuc (red.), *Chrystus wzywa i uczy*, Warszawa 1971, 87.

Nauczanie biblijne na katechezie jest zgodne z prawem formalnym i rozwija tylko tę dydaktykę, którą ukazuje sam tekst. Respektuje się pewien dystans, tzn. nie wprowadza psychologicznych motywów, ani żadnych dramatyzacji, gdyż niszczyłoby się przez to obiektywny opis wydarzeń, jego doniosłość i wartość ponadczasową. Przez to rozpoznaje się cel, do którego tekst natchniony prowadzi.

Teksty biblijne, ze względu na różny stopień trudności rozumienia przez uczniów, dobiera się stosownie do ich wieku, klasy i wykształcenia. Wszelkiego rodzaju „historie” bardzo zniekształcają oryginalny tekst. Nauczanie biblijne dostosowuje się do warunków uczenia i jego możliwości zrozumienia oraz przyjęcia.

W interpretacji wskazuje się na znaczenie tekstu dla konkretnego ucznia w czasie nauczania. Interpretacja tekstu jest zgodna z tradycją, teologią, wiarą i nauczaniem Kościoła. Bez powyższych uwarunkowań katecheza zostałaby zredukowana do informacji religijnej, a przecież nie o to chodzi na lekcji.

Wiara chrześcijańska uczniów nie może być oderwana od rzeczywistości świata. Tu chodzi o siłę inspirującą prawdziwe życie. Katecheza stopniowo wprowadza ich w zagadnienia antropologiczne, by przygotować na przyjęcie Słowa Bożego i odkrycie nauki Jezusa z Nazaretu. Każdy aspekt człowieczeństwa Jezusa jest dla wierzących miejscem objawienia i łaski. Podobnie wszystkie postawy uczniów wobec ludzi zawierają już osobiste „tak” lub „nie” w świetle tajemnicy zbawienia.

Chrześcijaństwo młodych ludzi domaga się uzasadnienia wyznawanej prawdy i posiadanych nadziei, zwłaszcza w odniesieniu do bliskich, a także do tych, którzy są daleko. Takie rozumienie dojrzewa stopniowo. Pozwala na osobiste współplanowanie z innymi na terenie szkoły. Zawsze mając nadzieję na Królestwo Boże, którego się uczniowie spodziewają⁴.

Katecheza biblijna, to wchodzenie w tę historię, którą stworzyło Słowo. Choć była ona prowadzona w minionych wiekach, nadal jest przedmiotem nauczania, bo przez Objawienie przemawia Bóg do aktualnie żyjących ludzi na ziemi. Dawne doświadczenia Ludu Bożego służą współczesnemu młodemu pokoleniu. Ono urzeczywistnia i dostrzega obecność Bożą w swej aktualnej sytuacji. Słowu Bożemu przywraca się więc na katechezie pierwotną skuteczność.

Współczesny katecheta czerpie materiał ze wspólnego dorobku kerygmy czy antropologii. Jednak nie może zapomnieć, że Biblią nie wolno postugiwać się instrumentalnie, ani interesownie manipulować. Orędzia Bożego trzeba pokornie i czynnie słuchać. Do istoty katechezy należy nauczanie Słowa Bożego (KO 21). Przez słuchanie pogłębia się wiarę uczniów skupionych na lekcji religii.

Przekazywanie Słowa Bożego dokonuje się z wielkim namaszczeniem i obiektywizmem. Do tego potrzebny jest wysiłek katechety, by uczniowie mogli uchwycić, co hagiografowie w rzeczywistości chcieli wyrazić (KO 12) i to w kontekście swoich czasów. Taka postawa chroni katechetę przed głoszeniem własnych poglądów i daje szansę przekazywania w sposób obiektywny Słowa Bożego. Poglądy katechety przechodzą i odchodzą, a Biblia niezmiennie pozostaje. Pismo Święte

⁴ E. Majcher, *Spotkanie z Chrystusem w katechezie dla młodzieży szkół ponadpodstawowych*, „Warszawskie Studia Teologiczne” 2 (1984), 159.

wzywa do wiary i opowiada o człowieczym doświadczeniu w kontaktach z Bogiem oraz prowokuje do decyzji życiowej, która ukazuje cel i sens istnienia ludzkiego na ziemi.

Biblia nie jest bezradna czy neutralna wobec potrzeb ludzi. Chcąc głosić Boże Orędzie na szkolnej katechezie, potrzebna jest uczniom pewna droga, którą muszą przebyć. Chodzi o sztukę przechodzenia od tekstu dotyczącego owych ludzi z Biblii do współczesności, by po ich poznaniu odnieść jakiś cytat do siebie. Kiedy uczniowie dowiadują się, co autor księgi biblijnej chciał powiedzieć, mogą zrozumieć, czego dziś żąda Pan od współcześnie żyjących.

Jeśli katecheta pragnie Słowu Bożemu udzielić miejsca i objawić jego wiecznie aktualną moc, musi uczniów wprowadzić we właściwy klimat skupienia, by przez to słuchanie rzeczywiście pogłębiła się ich wiara. Katecheta, podając uczniom tekst przeszłości, czyni tak, by on był przez nich rozumiały. Tekst ten jest pełen obietnic i niesłyszanych mocy zarówno Kościoła, jak i całego świata⁵.

Katecheza szkolna, jeśli ma kształtować młode pokolenie, musi głosić Dobrą Nowinę na wzór przepowiadania w czasach apostołskich. Na szkolnej religii nie pokazuje się teologii, lecz radośnie oznajmia się uczniom to, co Bóg uczynił dla człowieka, a więc wielkie dzieła Pana i zbawienie grzesznych ludzi, które dokonało się w osobie Jezusa Chrystusa.

Pismo Święte na katechezie nie jest pomocą, lecz głównym źródłem i spełnia rolę wychowawczą w zakresie pogłębienia wiary. Katecheza ukazuje to, co Bóg chciał powiedzieć do ludzi i do czego ich nadal wzywa w konkretnej sytuacji. Nie prowadzi do sformułowań definicji, ani ogólnie narzuconych norm, lecz stawia przed słuchaczami pytania problemowe, podobnie, jak to czynił Jezus, gdy mówił: „Jeśli chcesz, to”

Nietrudno dziś zauważyć, że istnieje ogromna przepaść między słowem Pisma Świętego a mentalnością współczesnego młodego człowieka. Zasadniczym zadaniem szkolnej katechezy jest „przerzucenie pomostu” między Słowem Bożym, a dziś żyjącymi ludźmi. W przepowiadaniu Objawienia Bożego katecheta nie zwraca się ku przeszłości, lecz akcentuje terażniejszość. Postulat tego rodzaju wyrażany na katechezie jest ciągle aktualny.

Podawanie gotowego tekstu wyjętego z Biblii prowadzi uczniów do odkrywania sensu, jaki autor w danej księdze Pisma Świętego chciał przekazać. Przykładem tego mogą być katechezy w pierwszych wiekach chrześcijaństwa. Chcąc dziś odszukać sens Biblii, bierze się pod uwagę rodzaje literackie poszczególnych ksiąg. W przeciwnym razie groziłaby na katechezie pokusa uzupełniania, upiększania i uplastyczniania Biblii.

⁵ G. Kusz, *Formy katechezy biblijnej*, „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne” 36 (1989), 91.

2. Aktualność Biblii

W szkolnej katechezie istnieje konieczność aktualizowania Pisma Świętego. Nowoczesna i sensownie podawana katecheza czyni Słowo Boże zdolnym do przemówienia współczesnemu młodemu człowiekowi. Katecheta pokazuje uczniom to, czego Bóg domaga się od nich i co wnosi w ich osobiste życie⁶.

Współczesna interpretacja egzystencjalna podczas szkolnej katechezy prowadzi do demityzacji Biblii. Teksty Pisma Świętego nie dostarczają gotowych recept na każdorazową sytuację. One przynoszą skuteczność, gdy włącza się je we współczesność. Nie wystarczy na katechezie podyktować, ale trzeba na nowo powiedzieć to tak, by wzbudziło zainteresowanie i wiarę. Chodzi o osobę Jezusa, który tu i dziś chce dojść do głosu, wśród zgromadzonych uczniów w klasie szkolnej.

Pisma Świętego nie podaje się w formie opowiadań biblijnych, gdyż forma ta najczęściej podobna jest do lekcji historii, która koncentruje się na kolejności wydarzeń, szczegółach topograficznych lub kulturowych. Choć taka lekcja jest piękna, ciekawa i łatwa, ale nie jest zgodna z intencjami autorów przez Boga natchnionych.

Uczniowie, jeśli otrzymują na katechezie historię biblijną, to dowiadują się o przeszłości Izraela, ale nie poznają w sposób właściwy Pisma Świętego i nie docierają do tego, co jest w tych księgach najważniejsze a mianowicie – Objawienie Boże. Cenne są te teksty, które wskazują na więź między katechezą biblijną a wychowaniem do wiary⁷.

Biblia jest nie tylko źródłem i prototypem katechezy, lecz istotnym jej środowiskiem i formą wszelkiego nauczania chrześcijańskiego. Na obecnym etapie szkolnej katechezy panuje zasadnicza zgodność, co do ujmowania Pisma Świętego jako istotnego źródła wychowania do wiary.

Pismo Święte ma swe naczelne miejsce w katechezie. Kładzie się nacisk na to, by uczniowie brali do rąk Biblię i sami czytali natchnione teksty. Katecheza, jeśli ma charakter dialogiczny, tzn. ukazuje wezwanie Boże i szuka odpowiedzi współczesnego człowieka, to naświetla problemy ludzkie Słowem Bożym. Jest to często katecheza egzystencjalna⁸.

Bóg bezpośrednio przemawia do katechizowanych, gdy oni otwartym sercem chłoną Jego Słowo, wspólnotowo je rozważają i modlitewnie się do niego ustosunkowują. Nie chcąc uszczuplić wartości mowy Boga do człowieka, trzeba poznać podstawowe prawdy i zasady biblijne. Objawienie Boże jest napisane pod natchnieniem Ducha Świętego, ale redagował je człowiek żyjący w określonym czasie, środowisku i grupie społeczno-kulturowej. Z powyższego powodu uwzględnia się stopień historyczności.

Katecheza w stosunku do Biblii, będąc nauką teologiczną, ma równocześnie wymiar egzystencjalny, gdyż w niej podejmuje się zdarzenia, które miały miejsce dawniej, ale

⁶ Tenże, *Katecheta z Pismem Św.*, w: M. Majewski (red.), *Katechizacja różnymi metodami*, Kraków 1994, 19.

⁷ M. Chłopowiec, *Opowiadanie w służbie wiary*, „Katecheta” 36 (1992), 140.

⁸ M. Finke, *A jednak także katecheza egzystencjalna*, „Katecheta” 27 (1983), 29.

konfrontuje się je z dzisiejszym życiem. Uczniowie mają prawo wiedzieć nie tylko, jakie są subiektywne poglądy na różne zdarzenia, ale przede wszystkim ostateczne zdanie, które pochodzi od samego Boga.

Oni będąc uczestnikami spotkania katechetycznego w szkole i pozostając w bliskim kontakcie z Chrystusem, są zobowiązani do życia według Ewangelii. Chodzi o słowa i czyny spełniane we własnym środowisku. Znając określony tekst, który niegdyś mówił do ludzi na temat wiary oraz ich życia, uczniowie mogą zastanawiać się nad sobą.

Katecheta w swym nauczaniu dostrzega potrzebę konfrontacji istotnej wypowiedzi Pisma Świętego, czyli kerygmatu, z życiem oraz otwarciem się na rzeczywistość ludzką. Dziś stopniowo przesuwana jest akcent z wyjaśnienia tekstu na życie ludzkie w świetle Biblii. Skuteczność katechezy zależy od tego, czy potrafi uchwycić rodzące się napięcie między Biblią a rzeczywistością życia. To ułatwia konfrontację między Objawieniem Bożym a doświadczeniem człowieka.

Katecheza podejmując próbę zbliżenia Biblii do współczesności, na ogół wychodzi od problemów życia, by uchwycić prawdę zawartą w jej tekstach. Tu chodzi o to, by ułatwić jej przyjęcie Słowa Bożego we współczesnej rzeczywistości. W znaczeniu katechetycznym mówi się o integracji wiary z codziennym życiem⁹

Czasem, niektórzy katecheci traktują Stary Testament, jako ilustracje ułatwiające kształtowanie właściwych postaw moralnych u uczniów. Nowy Testament schodzi zaś do roli kompendium zawierającego prawdy wiary i reguły etycznego postępowania.

Tymczasem powinno być inaczej. Katecheta ma mieć świadomość, że księgi Starego Testamentu dopiero w Nowym uzyskują swój pełny sens. Ta jedność obu Testamentów najbardziej uwidacznia się w Jezusie Chrystusie, który stanowi centrum Biblii.

Zakończenie

Pismo Święte jest księgą Kościoła, czyli przymierza, które w nim trwa. Jest własnością wspólnoty ludzi wierzących. Rzeczywistość Biblii dotyczy wiary. Prowadzi każdego człowieka do Boga. Wymagana jest dobra wola tego, który przyjął wiarę i Chrzt. Kościół jest tą wspólnotą, w której interpretuje się Pismo Święte.

Zdarza się jeszcze i tak, że na katechezie mówi się raczej o Biblii. Katecheta, który nie żyje Biblią i nie rozumie jej w powiązaniu z życiem Kościoła naucza jedynie archeologii. Jest tu koniecznie potrzebny kontekst Tradycji chrześcijańskiej. Kościół jest jedynym, który umożliwi właściwe poznanie Pisma Świętego, a jego wypowiedzi są pełne prawdy i sensu (KO 11).

Ponieważ katecheza jest częścią ewangelizacji, dlatego ma czerpać swoją treść ze Słowa Bożego (KO 24) i prowadzić do niedzielnej liturgii, która obowiązuje wszystkich wiernych, a w tym również uczniów.

⁹ M. Czajkowski, *Biblia – katecheza – życie*, „Katecheta” 28 (1984), 163.

Zusammenfassung

Die Heilige Schrift hat ihren festen Platz in der Schulkatechese. Sie unterrichtet über Königreich Gottes, gibt den Menschen Rettung, spendet Gnade, führt zur Aussöhnung, ist die Wahrheit, ruft zum Glauben und Vertrauen, lehrt das Passahmysterium.

Das Christentum der jungen Menschen verlangt nach Begründung der Glaubenswahrheit und der Hoffnung, die sie haben. Die Heilige Schrift erzählt über Erfahrungen der Menschen mit Gott und provoziert gleichzeitig zur Lebensentscheidung, die das Ziel und den Sinn der menschlichen Existenz zeigt.

Die Bibel ist die Hauptquelle, die die Rolle der Erziehung im Bezug auf Glauben erfüllt. Die Katechese macht den jungen Menschen klar, was der Gott von ihnen verlangt und was Er in ihr Leben hineinbringt.